

KADER

Değerli müslümanlar;

Kader ilmi asırlardır anlaşılmamış bir konudur. Bu konuyla ilgili olarak;

Birinci görüş, cüzi iradenin olmadığını ve kaderi Allah'ın yazdığını söyler.

İkinci görüşe göre ise, cüzi irade vardır ve herkes kendi kaderini kendi yazar.

Birinci görüşe göre, hiç kimse Allah'ın yazdığı kaderin dışına çıkamaz. Allah, senin yaptıklarını sana cebren yaptırır. Bu görüşle ilgili olarak birçok ayet ve hadis vardır. Örneğin;

“Yolu doğrultmak da Allah'a aittir, ondan sapan da var. Bununla beraber, Allah dilese, hepinizi hidayette kılardı.”¹

“Allah her kime hidayet ederse, işte o ermiştir. Her kimi de sapıtırsa, artık onu irşad edecek bir veli bulamazsın.”²

“Eğer Rabbin dileyseydi, yeryüzünde kim varsa hepsi birden iman ederlerdi. O halde insanları hep mümin olsunlar diye sen mi zorlayacaksın? Allah'ın izni olmadıkça hiçbir nefis için iman edebilmek yoktur. Ve akıllarını güzel kullanmayanları pislik içerisine bırakır.”³

“Allah önce kalemi yarattı; ‘Yaz’ dedi. Kalem, ‘Neyi yazayım?’ dedi. Allah, ‘Kaderi, olanı ve ebediyete kadar olacak olanı yaz’ diye buyurdu.” (Tirmizi, Ebu Davud)

“Allah yarattıklarını bir karanlık içinde yarattı, sonra nurundan saçtı; bu nurdan alanlar hidayete erdi, almayanlar delalette kaldı. Allah'ın ilmine göre kalem kurudu.” (Tirmizi, İman Bahsi)

Görüldüğü üzere, bu ayetlere ve hadislere göre, insan kendine taktir edileni yaşamaktadır.

İkinci görüşe göre ise, yaptıklarını sen hür iradenle yaparsın, Allah sana zorla yaptırmaz. Bu görüşle ilgili olarak da birçok ayet ve hadis vardır. Örneğin;

“Kim iyi bir iş yaparsa bu kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa aleyhinedir. Rabbin kullara zulmedici değildir.”⁴

“Herhalde, biz ona yol gösterdik, ister şükredici olsun, ister nankör, kâfir.”⁵

1 Kur'an-ı Kerim, 16-Nahl Suresi, 9. Ayet.

2 Kur'an-ı Kerim, 18-Kehf Suresi, 17. Ayet.

3 Kur'an-ı Kerim, 10-Yunus Suresi, 99-100. Ayet.

4 Kur'an-ı Kerim, 41-Fussilet Suresi, 46. Ayet.

5 Kur'an-ı Kerim, 76-İnsan Suresi, 3. Ayet.

“Başınıza ne bela geldiyse kendi ellerinizin kazandığıyladır. Halbuki bir çoğunu affediyor.”⁶ (Şura/30)

“Kim doğru giderse sırf lehine gider. Kim de sapıklık ederse ancak aleyhine eder. Ve hiçbir günahkâr diğerinin günahını çekemez. Biz bir resul gönderinceye kadar azaplandırmayız.”⁷ (İsra/15)

“Her doğan ancak İslam fıtratı üzere doğar. Sonra ana ve babası onu, Yahudi veya Hristiyan yapar.” (Ebu Davud, Ebu Müslim, Tirmizi)

İkinci görüşün öne sürdüğü hadiste; insanların anne ve babaları tarafından yönlendirildikleri ifade edilmektedir. Birinci görüşün öne sürdüğü hadislerde ifade edildiği gibi, kader yazılmış, kalem kurumuş olsaydı, bu mümkün olmazdı.

Dikkat edilirse, iki görüşü de destekleyen hadisleriyle, Peygamberimizin ağzı; yine iki görüşü de destekleyen Kuran'ın ağzıyla aynıdır.

Peki; biz, her iki görüşü de destekleyen ayet ve hadislerden sonra, bu işin içinden nasıl çıkıp, kaderi nasıl anlayacağız?

Değerli Müslümanlar;

İlahi kitaplardaki ayetlerde; avam düzeyine, havas düzeyine ve hassül havas düzeyine olmak üzere üçlü bir hitap vardır. Bu hitapların birbirine karıştırılmasından dolayı, kader gibi birçok konuda ihtilafa düşülmüştür. Örneğin; Kuran'daki, “Mahlukatın kaderini önceden yazdık” ayetinden yola çıkan birinci görüşün savunucuları; insanı mahluk olmakla sınırlayıp, insanın biyolojik madde bedenden öte bir varlık olduğunu gözardı ederek, insanın kaderinin önceden yazıldığına inanırlar.

Halbuki; “mahluk” kelimesi, zahirde gördüğümüz; insan, hayvan ve nebatın madde bedenleri, galaksiler, yıldızlar ve gezegenlerle baraber; göremediğimiz cinlerin ateş bedenleri, atomlar, atomları meydana getiren parçacıklar gibi, varlığın madde boyutuna işaret eder. İşte; kaderi önceden yazılmış olan; mahluktur, yani yaratılmış olandır; varlığın madde boyutudur.

Nasıl ki tüm varlığı madde ile sınırlamak yanlış ise, varlığın özü olan insanı da madde beden ile sınırlamak yanlıştır. Zira varlık ve onun özü olan insan; madde üstü, madde ve madde ötesinin BİR.liğidir. İnsanın madde olan boyutuna “beşer” denmiştir. Dolayısıyla kaderi yazılan insanın beşeriyetidir.

Ancak insan, beşeriyetin üstünde bir varlıktır. Zira onun ruhu, aşağıdaki ayetlerin de açıkça ifade ettiği gibi, “Allah'ın ruhu”ndandır.

6 Kur'an-ı Kerim, 42-Şura Suresi, 30. Ayet.

7 Kur'an-ı Kerim, 17-İsra Suresi, 15. Ayet.

“Ve düşün o vakit ki Rabbin meleklere, ‘Ben’ demişti; ‘Kuru bir çamurdan, suretlenmiş bir balçıktan bir beşer yaratacağım. Dolayısıyla onu düzenleyeceğim ve içine ruhumdan nefh eyleyeceğim zaman derhal onun için secdeye kapanın.’”⁸

“O ki yarattığı her şeyi güzel yarattı. Ve insanı yaratmaya bir çamurdan başladı. Sonra da bir sülaleden, bir hakir sudan neslini yaptı. Sonra onu düzenleyip içine ruhundan üfledi. Sizin için işitme, görme ve idrak duygularını yarattı. Ne kadar az şükrediyorsunuz!”⁹

“Rabbin meleklere demişti ki, Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım. Onu tamamlayıp içine de ruhumdan üflediğim zaman, derhal ona secdeye kapanın.”¹⁰

“Ve Rab Tanrı yerin toprağından adamı yaptı ve onun burnuna hayat nefesini üfledi. Ve adam yaşayan can oldu.”¹¹

İşte insana üflenen bu ruh, insanın madde üstü boyutudur. Ancak; insana madde üstünden sadece bir cüz üflenmiştir. İşte; bu cüzzün iradesi, cüzzi iradedir. İnsana üflenen cüzzi ruh, madde üstünün bütünselliği olan tümel ruhtan ayrı olmadığı için, cüzzi irade de tümel ruhun iradesi olan külli iradeden ayrı değildir. Madde üstü; mahluk, yani yaratılmış olmaktan, bir kadere tabi olmaktan münezzehtir. İnsan, işte bu madde üstü boyutu itibariyle beşeriyet üstü bir varlıktır, ademdir. Zira adem, beşeriyet üstü bir varlık olmasaydı, melekler kendisine secde etmezdi.

Ancak bu hakikat; tasavvuftaki mülhime noktasına gelen birçok insanın, kendisinin Allah olduğu zannına kapılmasına neden olmaktadır. Bu zanna kapılanlar; “Allah dilediğini yapar, günah-sevap yok” diyerek, her türlü yanlışı yapmaya başlar ve yaptığı yanlışlardan kendisini sorumlu tutmaz. Namaz gibi şeriatın emirlerini terk eder. Ya da; birinci görüşün savuncuları gibi, “İnsanın iradesi olmadığına göre, yapan da yaptıran da Allah’tır” diyerek, insanlara, yaptıklarını, Allah’ın zorla yaptırdığına inanır. Bu anlayış, “Cebriye Mezhebi” anlayışıdır. Bu anlayıştaki kişiler tekliği yaşadıklarını sanırken, aslında, bir kaderi yazan Allah’ın varlığına, bir de kadere mahkum insanın varlığına inanarak, farkında olmadan ikiliğe düşmüşlerdir. İşte bu anlayış şirktir. Bu tür kişilere doğruları kabul ettirmek mümkün değildir. Çünkü; onlar, kendilerinin en yüksek makamda olduklarını zannederler.

Halbuki teklik, bir anlayış değil, sıfattır. Örneğin; dünyada yaşayan yedi milyar insanın siması birbirine benzemez. Hiç kimse birbirinin tıpkısının aynısı değildir. Ağaçlar da öyledir. Örneğin;

8 Kur’an-ı Kerim, 15-Hicr Suresi, 28-29. Ayet.

9 Kur’an-ı Kerim, 32-Secde Suresi, 7-9. Ayet.

10 Kur’an-ı Kerim, 38-Sad Suresi, 71-72. Ayet.

11 Tevrat, Eski Ahit, Tekvin, Bab 2/7.

milyarlarca elma ağacı vardır; fakat birbirinin tıpkısının aynısı değildir. Kiminin boyu uzun, kiminin kısa, kiminin dalı eğri, kiminin gövdesi kalın vs. Hayvanat da öyledir. Hattâ yağan kar taneleri bile birbirinin tıpkısının aynısı değildir. Gezegenler, güneş sistemleri, galaksiler de öyledir. Madde evrende yaratılan bir nesnenin tıpkısının aynısı ebediyete kadar bir daha asla yaratılmaz. Madde ötesi sayısız alemler ve orada yaşayan sayısız varlıklar da böyledir. İşte; teklik kanunu budur. Herkes, farkında olsun olmasın, teklîğini yaşar. Yoksa; “Allah birdir, tektir; ben de bunu anlayıp vahdet sırrına erdim. Allah’tan başka bir şey yoktur; ben de O olduğuma göre, dilediğim gibi yaşarım. Allah’ın namaza ihtiyacı yoktur” deyip günah-sevap tanımadan teklîğini yaşadığını sananlar yanılmışlardır.

Kâinata hiçbir şeyin tıpkısının aynısı yoktur; her birim tektir. İşte “Allah’ın TEK.liği” budur. Aynı zamanda bütün birimler birbiriyle bağlantılıdır ve bütünsel “TEK.”i oluşturur. Bunların bütününe de “Allah’ın BİR.liği” denir.

Çok daha dar görüşlü kimi insan da duruma göre hem “Allah bizi yarattı, dünya üzerinde serbest bıraktı, bizim cüzi irademiz var, kaderimizi kendimiz yazıyoruz”, hem de “Allah’ın yazdığı kadere tabiyiz”, derler. Nefsine hoş gelen bir gelişme için, “Ben cüzi irademle yaptım” deyip kendine pay çıkarırken; nefesine hoş gelmeyen bir gelişme içinse, “Bu benim kaderimde varmış” deyip, olanlardan Allah’ı sorumlu tutar.

Kaderin hakikatine ermiş olanlar ise bilir ki, insanda; “madde üstü ruh”, “madde beden” ve “madde ötesi bilinç” BİR.lik halindedir. Bu BİR.likten dolayı insan kainatın özüdür. İşte;

“Ve Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu. İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı.”¹²

ayeti bu hakikate işaret eder.

İnsan; kendisine üflenen ruh itibariyle ne Allah’tan ayrı, ne de, kendisine üflenen ruhun cüzziyeti itibariyle, Allah’la aynıdır. İnsan; bireysellikten münezzehe madde üstü tümel ruhtan bir cüzzün, madde de büründüğü beşeriyet vesilesiyle bireyselleşerek madde ötesi bilince dönüştüğü varlıktır. İnsan; ademe, bireyselleşme ve kemalleşme sürecinde verilen isimdir. Bu süreçte insan hem ibadeti yapan, hem de yaptırandır. Madde üstü akli ile ilim elde edip madde bedenine namaz gibi çeşitli ibadetler yaptırın insanın madde ötesi bilinci kemalat elde eder. İşte; Peygamberimizin aşağıdaki hadisinde ifade ettiği “hidayet bulan”, kemalleşen insandır.

“Allah karanlıkta nurundan saçtı; alan hidayet buldu, almayan dalalette kaldı.”

Dar manada karanlığa ana rahmi denmiştir. Ana rahmi hava-toptak-sudan ibarettir. İçinde bulunduğumuz dünyaya aittir ve maddedir. Bu sebeple insan sadece ana rahminde değil, rahimden

12 Tevrat, Eski Ahit, Tekvin, Bab 1/27.

çıktıktan sonra da karanlıktadır. Karanlığa saçılan nur ise; insana dünya yaşantısı boyunca çeşitli vesilerle sunulan ilim ve ibadet olanaklarıdır. İşte bahsedilen nuru alıp hidayet bulanlar, dünyada sunulan ilim ve ibadet olanaklarını değerlendirenlerdir.

Ölümlerle birlikte taş-toprak-su olan madde beden dağılır; taşta, toprağa, suya karışır ve beşeriyet son bulur. Baki kalan; **“...biz Allah’a aitiz ve sonunda ona döneceğiz...”**¹³ ayetinin de işaret ettiği gibi, bireyselleşme ve kemalleşme sürecini tamamlayan ademdir. Zira her insan; en geç ölümlerle birlikte, topraktan gelenin toprağa, ruhtan gelenin de ruha döndüğünü (bilince dönüştüğünü), görür. Herkes, ahiret denen madde ötesinde; dünyada yaptıklarının sonuçları ile karşılaşır.

“O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkacaklardır. Artık kim zerre ağırlığına bir hayır işlerse onun mükafatını görecektir. Kim de zerre ağırlığına bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.”¹⁴ (Zilzal/6~8)

Bununla ilgili olarak kimseye torpil yapılmaz; kişi nebi dahi olsa, yaptıklarının karşılığını görür. İşte bu sebeple Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gece gündüz ibadet etmiş, namaz kılmıştır.

Değerli okurlar;

Son olarak size Peygamber Efendimizin “Devenizi bağlayın, öyle tevekkül edin” sözünü hatırlatmak istiyorum. Bu hadiste Peygamberimiz, müminlere; cüzzî irade ile tedbir aldıktan sonra olacakları Allah'ın takdirine bırakmaları tavsiye ediliyor.

Kaderi anlamak için insanı doğru değerlendirmek gerekir. İnsan; madde üstü ruh, madde beden ve madde ötesi bilincin BİR.liği olduğu için, insanı sadece ruh ya da sadece beden ya da sadece bilinç olarak değerlendirerek kader konusu asla anlaşılmaz. Bu konudaki ihtilafın temelinde bu yatar.

Kader konusunda birinci görüşün delil gösterdiği ayetleri insanının beşeriyetine göre, ikinci görüşün delil gösterdiği ayetleri ise insanın ruhaniyetine göre yorumlarsak, iki görüşün de delil gösterdiği ayetleri daha iyi anlarız. Birinci görüşe doğru, ikinci görüşe yanlış demek; ikinci görüşün ortaya sürdüğü ayetleri inkâr etmektir. Aynı şekilde ikinci görüş doğru, birinci görüşe yanlış demek ise; birinci görüşün ortaya sürdüğü ayetleri inkâr etmektir. Halbuki her iki görüşün de delil gösterdiği ayetler doğrudur. Bilindiği üzere Kuran'dan bir ayeti inkâr etmek, Kuran'ın tamamını kabul etmemektir. Bu sebeple, kader konusunu tartışmak sakıncalıdır. Bu konuyu tartışmış nice kavim helak olmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bu sebeple, aşağıdaki hadiste de ifade edildiği gibi, ümmetin alimlerine dahi kader konusunu tartışmayı yasak etmiştir:

13 Kur'an-ı Kerim, 2-Bakara Suresi, 156. Ayet.

14 Kur'an-ı Kerim, 9-Zilzal Suresi, 6-8. Ayet.

“Siz bununla mı emrolundunuz? Ben bunun için mi peygamber olarak gönderildim? Şunu biliniz ki, sizden önceki ümmetler, bu tür tartışmalara başladıkları zaman helak olmuşlardır. Sizi bu tartışmalardan men ediyorum.” (Tirmizi, Kader, 1)

Sevgili müslümanlar;

Kader konusu, Allah’a vasıl olmadan anlaşılacak bir konu değildir. Allah’a vasıl olan dahi böyle sınırsız bir manayı kelimelerle tam olarak ifade edemez. Zira, kader Allah’tandır. Bu yüzden, aklımızın almadığı yerde iman edelim. Çünkü kadere iman, imanın şartlarından biridir. Kur’an bize, nasıl yaşamamız gerektiğini en doğru şekilde öğretmektedir. Ve Allah’ın rahmetiyle bize dua kapısı, yanlışlardan dönüp yolumuzu doğrultmamız için her an açık tutulmaktadır.

“Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.”¹⁵

Bu davete en başta Peygamberimiz uymuş ve aşağıdaki gibi sıkça dua etmiştir.

“-Ey kalpleri çeviren Allah! Kalbimi dinin üzere sabit kıl.

Sahabeler sorar:

-Getirdiklerine iman ettik. Bizim için korkuyor musun, ya Resulullah?

-Evet; çünkü kalpler Allah’ın iki parmağı arasındadır. Dilediği gibi onları çevirir.” (Hz. Ayşe)

Dua kaderi değiştirir ve kazayı önler. İnsan, kaderine dua ile yön verebilir. “Kaderinde dua etmek varsa edersin, yoksa edemezsin” sözü, cebriye mezhebi anlayışıdır ve insanı ancak duadan alıkoyar. Şeytani bir sözdür. Peygamberimizin dua konusundaki hadislerinde böyle bir ilavesi yoktur.

Değerli okurlar;

Bütün bu yazdıklarımın sonra belirtmek isterim ki, benim kader konusuyla ilgili hiçbir iddiam yoktur. Benim için esas olan Peygamber Efendimizin hadislerinde ve Kur’an-ı Kerim’de buyrulanlardır, hepsine hiç şüphesiz iman ediyorum.

Cafer Gezgez Abdullah

www.sonadem.com

15 Kur’an-ı Kerim, 2-Bakara Suresi, 186. Ayet.